

EKONOMİK KRİZ VE KOBİ'LER

Mikail EROL

Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Biga İİBF, İşletme Bölümü

mikail.erol@mynet.com

GİRİŞ

Türkiye ekonomisi sermaye hareketlerinin serbest bırakılmasından sonra çeşitli krizler yaşamıştır. Ekonomide yaşanan bu olaylar bütün iş dünyasını etkilemiş, bundan da daha çok küçük işletmeler etkilenmiş ve zor durumda kalmışlardır. Özellikle büyük miktarda yabancı parayla borçlanan işletmeler iflas etmiştir.

Günümüz küresel rekabet ortamında çevresel faktörlerde yaşanan hızlı gelişmeler işletmelerin kriz olarak adlandırılabilir durumlarla karşı karşıya kalmasına yol açmaktadır. Krizler gerek ulusal gerekse uluslararası nedenlerde kaynaklanabileceği gibi işletmenin bağlı bulunduğu sektör veya işletmenin kendisinden de kaynaklanabilir. Bilindiği gibi KOBİ'ler gelişmiş ve gelişmekte olan bütün ülkelerde gerek toplam işletmelerin ve gerekse toplam istihdamın önemli bir kısmını oluşturmakta, üretim, ihracat ve katma değer içinde önemli bir yere sahip bulunmaktadır. KOBİ'lerin ülke ekonomisindeki rolleri ihmal edilemez boyutlardadır. Ülke ekonomilerinin geliştirilebilmesi için ekonomik kriz dönemlerinde KOBİ'lere gerekli finansman desteğinin verilmesi gerekmektedir.

Gerek dünyada gerekse ülkemizde zaman zaman ekonomik krizler yaşanmaktadır. Etkileri ne oranda olursa olsun bütün krizler ülke ekonomilerini ve sosyal yapıyı önemli oranda etkilemektedir.

Ekonomik kriz dönemlerinde bir firmanın başarısızlığa uğraması firmanın geçici nedenlerle cari sorumluluklarını yerine getirmemesinden iflas etmesine kadar uzanan durumları içeren bir süreci kapsamaktadır.

Ülkemiz ekonomisi içinde çok önemli bir yeri olan ve aynı zamanda sosyal istikrara da katkılar sağlayan KOBİ'ler ekonomik kriz dönemlerinde desteklenmek zorundadırlar. Bu bağlamda bu çalışmada ekonomik krizin KOBİ'lere etkileri ele alınmaktadır.

1.KRİZ VE EKONOMİK KRİZ

Kriz, durgunluk veya bunalımdır (Biçer, 2008:90). Kriz, beklenilmeyen veya önceden seçilemeyen acele ve çabuk cevap verilmesi gereken koruma, önlem veya uyum mekanizmalarını yetersiz hale getirerek mevcut değerlerini, amaçlarını ve varsayımlarını tehdit eden gerilim durumudur. (www.forumlopedi.net; 30.12.2008)

Kriz, milli gelirin kısa bir süre içinde önemli bir oranda düşmesidir. Uzun süreli krizlere buhran (depresyon) denir. Eksi % 1 civarı büyüme resesyondur. Kriz, reel olmayan ekonomi ile reel ekonomi arasında açılmadan çıkar. Bir diğer tanımlama ise; finansal ekonomi ile fiziki ekonomi arasındaki farkın açılması şeklinde ifade edilebilir.(http://hurarsiv.hurriyet.com.tr; 28.12.2008)

Kriz, işletmelerin uzun ve kısa dönemli amaçlarını tehdit eden, acil tepkiler gerektiren ve bununla beraber yanıt için karar verme süresini kısıtlayan ve en önemlisi varlığıyla karar verme bileşimlerini şaşırtan kararsızlığa sürükleyen dönemdir. (Titiz ve Çarıkçı, 2001:218) Ekonomik kriz ise, ekonomide gerileme dönemine verilen ad, kendi gücüyle gelişmeye gücü yetmediği ve bu yüzden gerilediği ekonomik bunalı da denilen bir olgudur. (www.incefikir.com; 26.12.2008) Ekonomik kriz, bir ülkede beklenmedik şekilde veya yetersiz ya da yanlış yönetsel tercihlerle belirli bir dönemde ortaya çıkan makro ekonomik buhranlar olarak tanımlanır (Apak, 2009:6). Kısaca kriz, bir süreçte ani dönüşüm noktası; ekonomi ve politika alanında istikrarsız ve tehlikeli bir oluşumu kapsayan zor dönemdir (Colins ve Jons, 1986:370).

İşletmelerin amacı krizleri fırsat bilerek atlama taşı olarak kullanmak olmalıdır. Kriz, işletmeyi başarıya ulaştıracak bir köprü olarak görülmelidir. Kriz durumlarını normal durumlardan ayıran unsurlar şunlardır (Rosier, 1991:4-5).

- Krizi olağan durumlardan ayıran en önemli özellik, acil cevap verme zorunluluğudur.
- Krizin bir diğer özelliği ise işletme yönetiminin sınırlı kaynaklarla öncelikle ulaşılması gereken amaçları ve yapılacak faaliyetleri belirlemede yetersiz kalmasıdır.
- Ayrıca kriz durumu için değişme veya gelişmelerin işletmenin varlığını tehdit etmesi gerekir.
- Meydana gelen değişme ve gelişmeler işletmenin devamlılığını ister olumlu ister olumsuz yönde etkilesin, işletmenin temel değer ve amaçlarının değişmesini gerektirdiği için onun krizi önleme araçlarını yetersiz hale getirecektir.

Yukarıda yapılan tanımlar ve açıklamalar ışığında kriz durumunun özellikleri olarak iç ve dış konjüktüre bağlı olarak aniden gelişebilme, birey, işletme, toplum ve global düzeyde toplumların yaşamlarını içinden çıkılması zor durumlara sokabilme, buhran, bunalım ve kargaşa yaratarak karar birimlerini kararsızlığa sürükleyebilme ve geleceğe yönelik beklentileri olumsuz kılabilme şeklinde özetlenebilir (Daştan, 2009:59). Bu durumda işletmelerin dış çevresinde ve kendi kontrolleri dışında gelişen bu olgu işletmeleri doğrudan etkilemektedir.

2. İŞLETMELERDE KRİZE NEDEN OLAN FAKTÖRLER

İşletmenin, çevrenin değişen koşullarına uyum sağlaması ortam ile ilişkisini kesecek bu da işletmenin yaşamını tehlikeye sokacaktır. İşletme ve çevresi arasındaki bu uyumsuzluk muhtemel krizlerin habercisidir. Uyumsuzluk, işletmenin genel ve yakın koşullarından ya da işletmenin yapısal özelliklerinden kaynaklanabilir. Buna göre krizi ortaya çıkaran faktörleri işletme içi ve işletme dışı olmak üzere ikiye ayırabiliriz (Çetin, 2009:1182-1183).

2.1. İşletme Dışı Faktörler

Krizi ortaya çıkaran işletme dışı faktörler, ekonomik çevre faktörlerindeki değişiklikler, doğal çevre faktörlerindeki değişiklikler, sosyo-kültürel çevre faktörlerindeki değişiklikler, teknolojik çevre faktörlerindeki değişiklikler, hukuksal çevre faktörlerindeki değişiklikler ve genel ekonomik belirsizlik ve dalgalanmalar şeklinde sıralanabilir.

- **Ekonomik Çevre Faktörlerindeki Değişiklikler:** Ekonomik çevrede meydana gelen değişikliklerin belirsizliği ve karmaşıklığı organizasyonların krizle karşılaşmalarında en başta gelen faktördür. Ekonomik bazı faktörler organizasyonun amaçlarına ulaşma ve başarılı olma durumuna yardımcı olacak veya güçleştirecektir. Bu faktörler, ürün ve hizmet fiyatlarındaki enflasyonist ve deflasyonist eğilimler, para politikası, faiz oranları, milli paranın diğer paralara oranla revalüe veya devalüe edilmesi ve vergi politikalarıdır.

- **Doğal Çevre Faktörlerindeki Değişiklikler:** Doğal koşulların meydana getirdiği risk ve tehlikeler ile değişme ve iniş çıkışların etkilerini tüm organizasyonlarda görmek mümkündür. Krize sebep olabilecek en önemli etkiler deprem, sel, yangın, kuraklık gibi doğal afetlerdir.

- **Sosyo - Kültürel Çevre Faktörlerindeki Değişiklikler:** Sosyo-kültürel çevrede oluşan değişikliklerden organizasyonların yönetimi çeşitli şekillerde etkilenir. Toplumun nüfus miktarı, bileşimi, bilimsel ve kültürel düzeyi, görenek ve gelenekleri gibi sosyo-kültürel koşullardaki değişimler farklı fırsat ve tehlikeleri de beraberinde getirir.

- **Teknolojik Çevre Faktörlerinde Değişiklikler:** Teknoloji, işletmeyi etkileyen diğer koşulları diğer çevrelere göre daha yoğun olan etkisi altına alan çevresel bir unsurdur. Karar vericiler teknolojik gelişmeleri sürekli olarak izlemek ve bunlara ilişkin sonuçları elde etmek zorundadırlar (Karalar, 1994:30-32).

- **Hukuksal Çevre Faktörlerindeki Değişiklikler:** Toplumun hukuksal ve siyasal düzeninin anayasa başta olmak üzere bütün kurumların, işletme yönetimi üzerindeki etkileri geniş kapsamlıdır. Devletin organizasyonların faaliyetlerini düzenleyici nitelikteki karar ve yasalarında meydana gelen değişiklikler organizasyonları krize götürebilir.

- **Genel Ekonomik Belirsizlik ve Dalgalanmalar:** Ekonomik durumun içinde bulunduğu genel yapısal özellikler genel olarak konjoktürel durumu ortaya çıkarır. İşletmeler, genel olarak ekonomik gidişin bu genel durumla uyumlu bir gelişim gösterirler. Konjoktürel yapının çok iyi olduğu dönemlerde bazı işletmeler kötü durumda olabileceği gibi kötü bir konjoktürede de iyi durumda olabilir.

3.2. İşletme İçi Faktörler

İşletmeleri başarısızlığa ve sonunda krize götürebilecek birçok işletme içi faktörler sayılabilir. Bunlardan en önemlileri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Akgüç, 1994: 915-917):

- İşletmenin tüm yönlerinin ayrıntıya inen konulara kadar tek bir elde toplanması
- İşletmenin kuruluş yerinin hatalı seçilmesi
- Fizibilite çalışması yapmadan ani kararlar alınması
- İşletmenin büyümesinin yeterince sağlanamaması veya büyüme hızının gereğinden fazla olarak tespit edilmesi
- Finansal planlamanın yetersiz oluşu, finansman gereksinimleriyle kaynaklar arasında dengenin kurulmaması, kaynakların süreleriyle bunların yatırımlardaki iktisadi varlıkların kullanım süreleri arasında uyum olmayışı,
- Öz kaynak yetersizliği nedeniyle optimal sermaye yapısının oluşturulmaması
- İşletmenin amaç ve hedeflerinin önceden sağlıklı bir şekilde belirlenmemesi ve planların revize edilmemesi
- Dünyada, ülkede ve endüstride ortaya çıkan gelişmelerin önünde yer almaması veya en azından bu gelişmelerin izlenememesi
- İşletmelerin optimal kapasitede kurulmasının gerçekleştirilememesi
- Verimliliğin ve etkinliğin yeterince sağlanamaması
- Geleceğe yönelik tahminlerin doğru yapılamaması
- Yönetim faaliyetlerinde eşgüdümün yetersizliği
- Çağdaş işletmecilik tekniklerinin uygulanamaması
- Bilgili ve yetenekli yöneticilerin bulunamamasıdır.

2.3. Krizin Safhaları

Bir kriz dört farklı ve belirgin bir şekilde meydana gelebilir. Kriz safhaları, ilk kriz safhası, had kriz safhası, kronik kriz safhası ve normale dönüş safhalarından meydana gelir (Çetin, 2009:1184).

İlk Kriz Safhası: Eğer uyarı işaretleri varsa uyarı safhasıdır. Birçok olayda bir dönüm noktasıdır. Eğer dönüm noktası yani krizin ilk safhası başlangıçta kaçınırsa, fark edilmezse had krizi görülür. İlk kriz safhasında, krizin belirtilerinin görülmesi ve bu belirtilere göre tedbir alınması

gerekir. Krizin ilk safhasındaki belirtiler ne olursa olsun bunlar zamanında fark edilirse kriz yönetimi o kadar kolay olur.

Had Kriz Safhası: Birçok açıdan bu safha geriye dönüşün mümkün olmadığı safhadır. Belirtiler artık sona ermiştir ve ilk aşamada had kriz safhasına geçildiğinde kaybedilenlerin artık geri elde edilmesi mümkün değildir. Bundan sonra ne kadar hasar olacağı yönetime bağlıdır. Had kriz safhası genellikle insanların krizi gündeme getirdikleri safhadır.

Kronik Kriz Safhası: Krizin getirdiği olumsuzlukların temizlendiği, düzeltilmeye çalışıldığı dönemdir. Bu nedenle bu döneme bazen temizlik dönemi denildiği de olur. Bu safha aynı zamanda iyileşmenin olduğu dönemdir.

Normale Dönüş Safhası: Son aşama olan bu dönem boyunca krizin kontrol altına alınması ile ilgili sonuçlar görülür. Krizin ilk safhası başladığında kriz yöneticisi krizin çözümü için doğrudan ve uygun kontrol mekanizmalarını kavramalıdır. Yöneticiler genellikle krizin had ve kronik safhalarıyla ilgilenirken bu dönemi nasıl en hızlı şekilde atlatır ve bir daha krize yakalanmam diye düşünebilirler.

Tüm dünya ekonomisi dikkate alındığında işletmelerin % 95'ini oluşturan KOBİ'lerin kabaca toplam istihdamın % 66'sını ve toplam üretimin % 55'ini sağladığı görülmektedir. Ülkemizde ise KOBİ'lerin tüm işletmelerin % 99.6'sını oluşturduğu, toplam istihdamın % 63.8'ini ekonomiye katma değeri % 36'lık bir paya sahip olduğu düşünüldüğünde ekonomik ve toplumsal önemi daha iyi anlaşılmaktadır (Marangoz vd., 2006:407). Bu bağlamda ülke ekonomileri açısından bu kadar önemli olan KOBİ'ler günümüzde yaşanan küresel krizden en fazla etkilenen örgütlerdir.

3. KOBİ'LERLE İLGİLİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE

KOBİ'ler tüm dünyada olduğu gibi Türkiye ekonomisinin de önemli unsurlarından biri olup ülkemizin sosyo-ekonomik gelişmesi açısından çok büyük öneme sahiptirler.

3.1. KOBİ'lerin Tanımı ve Önemi

KOBİ'ler az sermaye kullanımı yanında daha çok el emeği ile çalışan, çabuk karar verme yeteneğine sahip, düşük düzeyde yönetim giderleri ile çalışan ve ucuz bir üretim

gerçekleştiren iktisadi teşebbüsler olarak ifade edilebilir (Serez, 2005:1).

Günümüzde küçük işletmeler denilince eskiden olduğu gibi başarısız olduğu için büyümemiş küçük ölçeklerde kalmış işletmeler kastedilmektedir. Tam tersine küçük işletmeler dinamik, yenilikçi, fırsatları zamanında değerlendirebilen işletmelerdir (Erkan, 1990:27).

Türkiye’de birçok kurum tarafından KOBİ tanımları yapılması nedeniyle özellikle AB ile işbirliği konularında sıkıntılar yaratmaktadır. KOBİ tanımının AB ile uyumlaştırılması Bakanlar Kurulu’nun 2005/9617 sayılı kararı ile kabul edilerek “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmenin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırması Hakkında Yönetmelik” 18 Kasım 2005 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Yönetmelik, yayım tarihinden altı ay sonra yürürlüğe girmiştir Söz konusu yönetmeliğin 4.maddesine göre KOBİ’ler şu şekilde tanımlanmaktadır (29 Aralık 2005 tarih ve 26038 Sayılı Resmi Gazete).

- a) Mikro İşletme: 10 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 1 milyon TL’yi aşmayan çok küçük ölçekli işletmeler
- b) Küçük İşletme: 50 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 5 milyon TL’yi aşmayan işletmeler
- c) Orta Büyüklükteki İşletme: 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 25 milyon TL’yi aşmayan işletmeler

KOBİ’leri tanımlayabilmek için birçok kriter kullanılmıştır. KOBİ tanımını etkileyen belli başlı kriterler şunlardır.

- Zaman
- Ekonomik Düzeyi
- Sanayileşme Düzeyi
- Kullanılan Teknoloji
- Pazarın Büyüklüğü
- Faaliyette bulunulan işkolu
- Kullanılan Üretim Tekniği
- Üretilen Malın Özellikleri

- İş gören Sayısı
- Kuruluş ve Araştırmadır

Avrupa Topluluğu'nun KOBİ'lere ilişkin bir raporunda sözkonusu işletmelerin ekonomik sisteme olan katkıları şu şekilde özetlenmektedir, "sayıları ve değişik konulardaki çalışmaları, üretim, ticaret ve hizmet alanlarında yer alan tüm sektörlerde var olan etkileri" istihdama ve belli yörelerin refah düzeylerine katkıları sayesinde bu işletmeler ticari ve endüstriyel yapının gerekli bir bölümüdürler. Ayrıca ekonominin dinamikliğinin ve canlılığının da kaynağıdır (Sarıoğlu, 1994:106). Bu bağlamda KOBİ'lerin ülkemiz açısından taşıdıkları önem şu şekilde sıralanabilir (Serez, 2005:17):

- Emek yoğun teknoloji ile çalışma ve kaynak kullanımında etkili olma özelliğine bağlı olarak ülke çapında istihdam yaratmaya ve işsizliğin azaltılmasına katkıda bulunmak,
- Talep değişikliklerine ve çeşitliliklerine daha kısa bir sürede, daha kolay bir şekilde uyum sağlamak,
- Büyük işletmelerin kullandıkları hammadde, yardımcı malzeme, işleme malzemesi veya yarı mamul gibi girdileri üreterek onların gelişimini tamamlama ve böylece ekonomide "yan sanayi" oluşturmak,
- Büyük ölçekli işletmelerin ürettiği mal ve hizmetleri üretip onları rekabetçi ortama çekerek ekonomiye canlılık kazandırmak,
- Esneklik ve yenilikleri teşvik etmek,
- Emek yoğun olmaları nedeniyle bölgesel istihdam olanaklarının artırılmasına önemli katkıda bulunarak küçük şehirlerden büyük şehir merkezlerine insan gücünün engellenmesine ve bölgenin kendi potansiyeli içinde kalmasına temel oluşturmak,
- Gelir dağılımını olumlu yönde etkileyecek sermayenin büyük sanayi işletmelerinde ve az kişinin elinde toplanmasını önleyerek toplanan gelirin gerek fonksiyonel gerekse bölgesel düzeyde dağılımını olumlu yönde etkilemektir.

KOBİ'lerin genel olarak ülke ekonomilerine sağladıkları başlıca yararları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Serez, 2005:16):

- Gelir yelpazesinin içindeki denge unsurunun kuvvetini sağlarlar. Bu denge yalnızca sosyal yönden değil ekonomik açıdan da önem taşır.
- Bu işletmeler yeni fikirlerin ve buluşların kaynağı olup endüstride gereken esnekliğin sağlanmasına katkıda bulunurlar.
- Daha çabuk karar verme olanaklarına sahip oldukları gibi daha az yönetim ve işlevinde bulunurlar.
- Kişisel inisiyatiflerin ortaya çıkmasında önemli rol oynadıkları gibi istihdam ve eğitimdeki payları da büyüktür. Bu işletmeler birçok kalifiye elemanın teknik eğitimlerini aldıkları ilk kuruluşlar durumundadırlar.
- Üretim ve sanayileşmeyi bütün yurda yaymada etkin bir araç olarak yararlanılabilmektedir.
- Uzun dönemde büyük endüstri işletmelerinin girdilerinin ve ara mallarının üreticisi olma durumundadırlar.
- Sosyal ve politik bakımdan kullanılmayan işgücü, hammadde ve finansman kaynaklarının daha küçük yatırımlarla işletilmesi olanaklarını sağlayarak yaşam düzeyinin yükselmesinde de etkili olabilmektedirler.
- Küçük birikimler ve aile birikimlerinin doğrudan yatırımlara yansıtılabilmesinde de önemli işlevleri yerine getirirler.
- İşçi- işveren ilişkilerinin daha yakın ve olumlu bir ortam içinde geliştiği gözlemlenmektedir. Bu durum sosyal politikaların bu kesimde ortaya çıkmasını önleyici niteliktedir.
- Savaş ekonomisinde büyük endüstrilerin zedelenmesi durumunda küçük işletmeler önemli işlevleri yerine getirmektedirler. Bu durumlarda KOBİ'ler üretime devam edip küçük ölçüde de olsa gereksinimleri karşılamaya devam etmektedirler.

3.2. KOBİ'lerin Avantajları

KOBİ'ler birçok durumda büyük firmalardan daha fazla avantajlara sahiptirler. Şimdiki büyük işletmelerin birçoğu dinamik lider tipleriyle iyi yönetilmesi sonucunda önceden birer KOBİ iken artık büyük bir işletme haline gelmiştir.

KOBİ girişimcileri faaliyette buldukları yerel pazarı daha iyi tanıyan, pazarın özelliklerini ve gereksinimlerini daha iyi görebilen, pazardaki alıcı ve satıcılarla daha yakın ilişkiler içerisinde olabilen kişilerdir.

Pazarı yakın takip edebilen, müşterilerin ihtiyaçlarını daha iyi bilen ve personeliyle daha yakın ilişkiler kurabilen KOBİ'ler, üretim, pazarlama ve hizmet konularında büyüklerden daha fazla bir esnekliğe sahiptirler. Bu esneklik, dış çevrede meydana gelen değişikliklere yerinde ve zamanında uyum sağlayabilme olanağı tanıdığından KOBİ'ler birçok olumsuzluğu daha az bir zararla gerçekleştirebilmektedirler. Tüm bunların yanı sıra KOBİ'ler şu çeşit ortamlarda birtakım avantajlar elde edebilmektedirler (Serez, 2005:19).

- Büyük miktarda yatırıma girmeden önce yeni bir fikir veya buluşa pazarın tepkisinin bilinmesinin zorunlu olmasında,
- Yönetimde çok yakın denetime ihtiyaç hissedilmesinde
- Üretilen mal ve hizmetin pazarının sınırlı olmasında
- El emeğinin mal ve hizmetin üretilmesinde önemli bir faktör olarak yer almasında
- Üretilen mal ve hizmete olan talebin sınırlı olmasında
- Kolay bozulabilen malların pazarlama ya da üretilmesinde
- Personel ile yakın ilişkilerin gerekli olmasında
- Teknik gelişmelere kısa sürede ayak uydurabilme yeteneğine sahip olmasında
- Yatırım yapılırken daha çok kendi öz sermayelerine ağırlık verilmesinde,
- Desteklenmelerinde aynı zamanda ülkedeki işsizliğin azalması anlamına gelmesinde
- İş görenlerin kendi bölgeleri veya yaşamak istedikleri bölgelerde kurulmasında
- Ülke içindeki farklı bölgelerin kullanılmasında ve çevrenin korunmasında

3.3. KOBİ'lerin Dezavantajları

Yukarıda açıklanan avantajların yanında KOBİ'lerin bazı dezavantajları da vardır. Bunlar (Serez, 2005:21):

- Olumsuz rekabet,

- Genel yönetim yetersizliği,
- Özellikle stratejik kararların işletme sahip veya ortaklarınca alınıp orta veya alt düzey görevlilerin tam katılımının sağlanması,
- İşletme bünyesinde mali danışman veya uzman istihdam edememeleri,
- Uzman bir finansman ekibi veya departmandan yoksun olmaları,
- Sermaye yetersizliği,
- Finansal planlama yetersizliği,
- Banka ve diğer finansal kurumlardan yeterli desteği görememe,
- Sermaye piyasasından yeterince yararlanamama,
- Ürün geliştirme eksikliği,
- Üretim ve satış arasındaki koordinasyon yetersizliği,
- Modern pazarlama etkinlikleri sergileyememe,
- İşletmelerin küçük ve orta ölçekli olması sonucu ihale vb. etkinlikleri izleyememesi,
- İşyerinin veya yerleşim alanının küçüklüğü,
- Bağımsızlığını kaybetme batma riski,
- Yetenekli eleman sağlamamak,
- Mevcut bürokrasi gibi durumlardır.

4. KOBİLERİN FİNANSMAN SORUNLARI

KOBİ'ler işletme faaliyetleri sırasında en çok finansman sorunlarıyla karşılaşmaktadır. Ekonomideki esnekliklerine rağmen varlıklarını devam ettirebilmeleri ve büyümeleri için gerekli önemli unsurlarından biri finansmandır. Finansman sorunlarının temelinde KOBİ'lerin öz sermaye yapılarının zayıflığı düşünülmektedir. Diğer yandan KOBİ'lerin finansal sorunlarını ülkenin genel ekonomik yapısından ayrı düşünmek olanaksızdır. Yaşanan krizler KOBİ'leri de önemli ölçüde etkilemekte ve varlığını devam edemez hale getirmektedir.

Buna rağmen bağımsız derecelendirme kuruluşları ile bankalar tarafından derecelendirmeye tabi tutulacak olan KOBİ'lerin değerlendirilecek olan özelliklerinin en başında sahip olduğu işletme sermayesi gelmektedir. Nitekim güçlü sermaye yapısına sahip KOBİ'lere verilen kredi maliyetlerinin diğer KOBİ'lere verilen kredilerle karşılaştırıldığında daha

düşük olduğu görülmektedir. Faaliyetleri öncelikli olarak öz kaynaklarıyla finanse etmekte olan KOBİ'ler diğer finansman araçlarını göreceli olarak daha az tercih etmekte, yetmediği noktadan itibaren ticari bankaları kullanmaktadır. KOBİ'lerin ihtiyaç duydukları kısa vadeli kaynak için ise finans kuruluşları kendi kaynaklarını kullandırma konusunda fazla istekli davranmamaktadır. Muhtelif bankaların KOBİ'lere yönelik kısa süreli işletme kredisi çalışmaları olmaktadır. Ancak bu kredilere de kobiler vade, limit, faiz oranı sorunu yaşamaktadır. En önemli sorunları da bu krediyi alabilmek için kendilerinden istenen teminatlarda oluşturmaktadır. Finans kuruluşları riskli gördükleri işletmeler ile kredi ilişkisine girmek için yüksek teminatlar istemektedir (www.paradoks.org : 28.01.2010). KOBİ'lerin bugün karşı karşıya kaldığı birçok sorunun gerisinde sermaye faktörü yatmaktadır (Uçkun, 2009:123). Bu tespit bugün de aynı şekliyle devam etmektedir. Küçük sermayelerle başlanan girişimler sürekli büyüyen sorunlarla devam etmektedir. Girişimciler ellerindeki küçük sermayeler ile işletmeler oluşturmakta, bu öz sermayeleri ile de hem yatırım hem de pazarda yer almak için yapılacak pazarlama çalışmaları için yeterli olmamaktadır. KOBİ'ler piyasa koşulları nedeni ile vadeli satışlarını da öz sermayeleri ile finanse etmek zorunda kalmaktadırlar. Daha kuruluş aşamasında başlayan bu öz sermaye sorunu KOBİ'leri yaşamları boyunca olumsuz etkilemektedir.

KOBİ'lerin finansman yetersizlikleri nedeniyle gelişmiş teknolojilere sahip olmamakta, eski teknoloji ile emek yoğun çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Bu da ürettikleri malın kalitesine olumsuz yansımaktadır. Kalitesiz üretim, KOBİ'lerin satış gücünü, dolayısıyla büyük işletmelerle rekabet gücünü engellemektedir. Eski teknolojilerle yapılan üretim ile ihracat yapılması ve uluslar arası pazarlarda rekabet olanağı yoktur.

Gerek dünyada gerekse Türkiye'de bankalardan alınan krediler KOBİ'lerin faaliyetleri için kullandıkları başlıca finansman kaynağıdır. Ancak bankacılık sisteminin yeterince etkin işlemediği gelişmekte olan ülkelerde özellikle KOBİ'lere uygulanan kredi faizlerinin yüksekliği ve verilen kredi karşılığı istenen garantiler gibi sorunlar nedeniyle bankalardan sağlanan

krediler KOBİ'lerin ihtiyaçlarını karşılamakta yeterli olmamakta ya da bu işletmeler için yeni sorunlar yaratmaktadır.

Kaynak sorunu KOBİ'lerin piyasa paylarını korumada ve dışa açılmada en büyük sıkıntılardır. Pek çok ülkede KOBİ'ler kaynak maliyeti sorununun aşılmasında iki ana finansman yolunu kullanmaktadır. Borçlanmak ve sermaye artırımına gitmek. KOBİ'ler genelde finansman alternatiflerinden yararlanma konusunda sorunlarla karşılaşır. Geçmiş yılların değerlendirilmesinde gelişmekte olan ülkelerde bankacılık sektörünün sağladığı finansal kaynakların KOBİ'lerin gelişmesi ve büyümesi için yeterli olmadığı görülmüştür.

İstanbul Sanayi Odası tarafından yapılan Ekonomik Durum Tespit Anketi çalışmasına göre aşağıdaki durumlar belirlenmiştir (Oktay ve Güney, 2002:17):

•Varlıkları içinde öz kaynak oranı % 71'den fazla olan işletmelerin sayısı:

Küçük ölçekli işletmelerde % 51.2

Orta ölçekli işletmelerde % 37.8

Büyük ölçekli işletmelerde % 22.2

•Varlıkları içinde öz kaynak oranı % 90'dan fazla olan işletmelerin sayısı:

Küçük ölçekli işletmelerde % 29.9

Orta ölçekli işletmelerde % 16.9

Büyük ölçekli işletmelerde % 8.7

Yukarıdaki dağılımdan görüldüğü gibi küçük ve orta ölçekli işletmelerin büyük bölümü varlıklarını öz kaynaklarıyla devam ettirmeye çalışmaktadırlar. Öz kaynak kullanımı düşük, yabancı kaynak kullanımı yüksek olan işletmelerin geçmiş dönemlerde yüksek faiz oranlarıyla borç yüklerini karşılaması oldukça zordur. Enflasyonun düşüşü ile birlikte inen faiz oranları ile biraz nefes alma imkanı bulan işletmeler yeni bir parasal kriz ile birlikte yükselen kredi faiz oranları nedeniyle tekrar mali zorluklarla karşı karşıya kalmışlardır (Uçkun, 2009:123).

Uzun vadeli kredi kullandıran finans kuruluşları genellikle dış kaynakları kullandırmada aracılık etmektedirler. Kredi kullanan finans kurumları devlet kuruluşlarıyla sınırlı kalmaktadır. KOBİ'lerin ihtiyaç duydukları kısa vadeli kaynak için

ise kendi kaynaklarını kullandırmada istekli davranmamaktadırlar. Muhtelif bankaların KOBİ'lere yönelik kısa süreli işletme kredisi çalışmaları olmaktadır. Bu kredilerde de KOBİ'ler vade, limit, faiz oranı sorunu yaşamaktadır. En önemli sorunları da bu krediyi alabilmek için kendilerinden istenen teminatlar olmaktadır. Finans kuruluşları riskli gördükleri KOBİ'leri kısır döngüye sokmaktadır. Eğer bir işletme kazandıklarını sermayesine ekleyip taşınmaz edinmemişse kredi alma şansı azalmakta, belki de hiç kalmamaktadır. Ayrıca yaşanan krizlerde finans kuruluşlarının yaptıkları ilk iş, kredi kullandırmayı durdurmak ve mevcut kredilerin geri çağırılması olmaktadır. Bu durumlarda da KOBİ'ler nakit akış planlamasında olmayan bir durumla karşı karşıya kalmaktadırlar (Uçkun, 2009:125).

Finansal kaynak sağlamada geleneksel yöntemlerden yararlanmayan KOBİ'lerin finansal problemleri melek sermaye ile karşılanması amaçlanmaktadır. KOBİ'ler bu yöntemden yararlanabilirler. Kendi öz sermayelerine bağımlı kalmaya mahkum edilen KOBİ'lerin melek sermaye ile desteklenmesi ile sosyal bir yara olan işsizliğe karşı bir çözüm olacaktır. KOBİ'lerin finansal özellikleri şu şekilde belirlenebilir (Müftüoğlu, 1991:37).

- KOBİ'lerin ayrı bir finansman bölümü yoktur.
- KOBİ'lerde işletme sahibinin işletmesiyle özdeşleşmesi ve bir kader birliğine girmiş olması, bu işletmelerin kredilendirilmesi şartlarında da etkisini göstermektedir.
- İşletmenin iflas durumunda küçük işletme sahibi işletmesindeki varlıklara ilave olarak tüm kişisel varlığını da kaybetmek durumunda kalmaktadır. Böylesi bir risk dolayısıyla işletme sahipleri, kredi almakta çekinebilmektedirler.
- Oto-Finansman bakımından KOBİ'ler büyük işletmelere göre daha olumsuz şartlar taşımaktadır. Oto-Finansman tutarı bu işletmelerde düşük seviyelerde kalmaktadır.
- KOBİ'lerde sermaye yoğunluğunun bir derece düşük olmasının bir başka sakıncası da gizli ihtiyatların oluşturulmasında yatmaktadır.
- Bağımsızlık

- Sübvansiyonlar

KOBİ'lerin finansal dezavantajları ise şu şekilde belirtilebilir (Müftüoğlu, 1991:127).

- Yetersiz finansman bilgisi
- Modern finansman tekniklerini yeterince izleyememe
- Sermaye piyasasına girememe
- Yeni ortak alımında her iki tarafta da tereddütler,
- Oto-Finansman olanaklarının kısıtlı olması
- Genelde kredi almada teminat sorunu,
- İşletme sahibinin kişisel varlıklarıyla sorumlu tutulması
- Kredi hacminin düşük, kredi maliyetinin yüksek olmasıdır.

SONUÇ

Ülkemizde zaman zaman yaşanan ekonomik krizler işletmeleri güç durumlara sokmuş özellikle de küçük işletmeler bundan direkt olarak etkilenmişlerdir.

Finansal istikrarsızlık son on yılda dünya ekonomisinin en belirgin özelliği olmuş, kısa dönemler halinde ortaya çıkan ve birbirini izleyen krizler özellikle gelişmekte olan ülkelerin reel ekonomileri üzerinde kalıcı etkiler bırakmıştır. Ekonomik krizlerin günümüzdeki etkisi finansal piyasalarda, gerçek etkisi reel kesimde ortaya çıkmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerdeki KOBİ'lerin finansman kaynağı konusunda büyük sıkıntıları vardır. Bankacılık sektörünün verdiği finansal kaynakların KOBİ'lerin gelişmesine, varlıklarını sürdürmesi için yeterli olmadığı görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinde var olan sermaye yetersizliği kaynakların verimli kullanımını gerektirmektedir. KOBİ'lerin finansal sorunlarına çare olabilecek finansal kaynaklara ihtiyaç vardır.

Ülkemizde KOBİ'lere dönük olarak uyarlanan devlet politikaları tam olarak oluşturulamamıştır. Bundan dolayı KOBİ'ler genellikle bugüne kadar kendi iç dinamikleriyle ayakta kalmak için büyük mücadele vermektedirler. Uzun vadede

KOBİ'lerin ekonomideki önemleri de göz önüne alınarak gerçekçi ve kalıcı politikaların biran önce uygulanması gerekmektedir. KOBİ'lerin birleşmelerinin teşvik edilmesi, kalite ve standartlar konusunda ise sürekli tedbirlerin alınması ve uygulamada var olan bürokratik sorunların en aza indirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

APAK, Sudi “ 1929 ve 2008 krizlerinin karşılaştırılması”, Dünya ve Türkiye Örneği, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Ocak,2009

AKGÜÇ, Öztin :“Finansal Yönetim”, 6. Baskı, Muhasebe Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1994

BERNARD, Rosier :“İktisadi Kriz Kavramları”, (Çev.Nurhan YENTÜRK), İletişim Yayınları , İstanbul

BİÇER, Turgay :“Yönetmeyi Yönetmemek”,Kobi efor ,Kasım,2008

ÇETİN, Hüseyin : “Kriz yönetimi ve işletmeler açısından alınacak önlemler”, 6.uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi, Avcı Ofset Basımevi, İstanbul,2009

DAŞTAN, Abdülkerim : “Ekonomik Kriz Dönemlerinde Muhasebe Bilgi Sisteminin İşletmelerdeki Rolü ve Kriz Yönetimine Katkısı”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Yıl: 9 Sayı:28, Nisan,2009

ERKAN, Mehmet: “Kobiler’de Finansman Sorunları ve Dış Kaynaklı Krediler”, Afyon İ.İ.B.F Yıllığı No:7,1990

GÜNEY, Alptekin:“Türkiye’de KOBİ’lerin Finansman Sorunu ve Çözüm Önerileri”, 21 yy.KOBİ’ler ve sorunlar fırsatlar ve çözüm önerileri,KKTC,2002

KARALAR,Rıdvan:“Yönetmelik Ekonomisi”,Ergin Yayınları , Ankara,1994

MÜFTÜOĞLU,Tamer:“Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler sorunlar ve öneriler”,Sevinç Yayınevi,1991

MARANGOZ, Mehmet; EROL, Mikail; BİBER, Levent; “KOBİ’lerde Endüstriyel Mal Satınalma Kararlarını Etkileyen Dışsal Faktörler”, 3. KOBİ’ler ve Verimlilik Kongresi,İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul, 2006.

SARIASLAN, H.:“Orta ve Küçük Ölçekli İşletmelerin Finansal Sorunları”,TOBB Yayınları, Ankara, 1994

- SEREZ, Murat:“AB Sürecinde KOBİ'lerin karşılaştıkları finansman sorunları ve Çanakkale Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, ÇOMÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005
- TİTİZ, İsmet:“ Krizlerin İşletmeler üzerindeki Etkileri ve Küçük
- ÇARIKÇI, H.İlker İşletme Yöneticilerinin Kriz Dönemine Yönelik Stratejik Düşünme ve nedenleri”,Çukurova Üniv., İİBF Dergisi Sayı:1,2001
- UÇKUN, Nurullah :“KOBİ'lerin Finansal Sorunlarına Melek Sermaye Çözüm Olabilir mi?”, Muhasebe Finansman Dergisi, Sayı:41,Ocak 2009
- WILLIAM,Colins and Sons :“Colins English Dictionary”, Colins Co.Ltd.Şti. , London 1986
- Resmi Gazete 29 Aralık 2005 tarih 26038 Sayılı Kanun
<http://www.forumlopedi.net/halkla-iliskiler-ve-iletisim/kriz-nedir-t12619.0.htm> Erişim tarihi 30.12.2008
- <http://www.hurarsiv.hurmet.com.tr/goster/haber.asp?id:37087928> yazar id=17
Erişim Tarihi:28.12.2008
- <http://www.incefikir.com/index.asp?id:56888> Erişim Tarihi 26.12.2008
- http://www.paradoks.org/makale/yil4_sayi1/semaay/41.pdf Erişim Tarihi 28.01.2010